

Terug naar de levensboom

Wat voel je bij bomen van honderden of zelfs duizenden jaren oud? Wat kunnen we van ze leren? Bomenexpert Jeroen Heindijk organiseert wandelingen door Engelse bossen vol oeroude bomen. Journalist Jocelyn de Kwant, tweedejaars student bos- en natuurbeheer, gaat met hem mee.

TEKST JOCELYN DE KWANT FOTOGRAFIE DANA VAN LEEUWEN

“Niet nadenken, gewoon voelen,” spoort ze me aan. ‘Ze’ is Barbara, een in Duitsland geboren kunstenares van in de zeventig, net als ik mee met deze bomenreis. Ik sta op een middeleeuwse begraafplaats naast een enorme boom, met meterslange takken, hier en daar ondersteund door metalen stangen. Volgens Barbara ben ik te veel aan het nadenken. De boom, een taxus, is naar schatting zo’n 1800 jaar oud, ouder dan de kerk die ernaast staat. Barbara zelf voelt van alles op deze plek. Energieën, liefde, kracht. Voor de voorchristelijke bevolking van Engeland was dit een heilige boom. Wat voel ik? Ik voel vooral ontzag. Zoveel seizoenen en mensenlevens trokken al voorbij aan deze boom. Maar ik voel me ook heerlijk fris en vol energie, zo in de schaduw bij de stam. De boom voelt nog lang niet oud. Dat vertel ik Barbara. Volgens haar is dat de energie van de taxus die ik oppik. Ze ademt diep in. “Dank je wel”, zegt ze tegen de boom, en aait de stam. “Dit is een wijze boom,” fluistert ze.

Walhalla

Een gevoel van ongemak overvalt me. Ik zit in het tweede jaar van een deeltijdstudie Bos- en natuurbeheer en op deze manier naar bomen kijken, daar hoef ik echt niet mee aan te komen op school. Dat je bij bomen iets meer zou kunnen voelen, laat staan dat de boom zélf iets zou kunnen voelen, wordt niet serieus genomen. En al vind ik mijn studie nog steeds fantastisch, met de strikte focus op de kennis is er iets van de betovering verloren gegaan. De magie die ik als kind voelde bij een grote boom is een beetje kwijt. Eigenlijk hoop ik die terug te vinden tijdens deze reis. Zuid-Engeland is een walhalla van oude bomen. Eiken van honderden jaren, gigantische tamme kastanjes en cederbomen, taxussen, de een nog ouder dan de ander. Mijn gids is Jeroen Heindijk (52), een autodidact bomenexpert, een pionier op het gebied van natuurbeleving. Al dertig jaar neemt hij mensen op sleeptouw langs bijzondere bomen. Niet alleen heeft elke boom zijn eigen verhaal, volgens Jeroen kunnen we ook van ze leren. De komende vier dagen slapen we in een middeleeuws klooster en zullen we struinen door Engelse landgoederen en in oerbossen.

Hol van binnen

Het reisgezelschap kan bijna niet gevarieerder. Aan de ene kant van het spectrum - want zo zie ik het - zijn daar bijvoorbeeld kunstenares Barbara, energetisch therapeut Linda en bosbadgids Alex, die op de begraafplaats meteen zijn schoenen uitdoet om het gras te voelen. En dan heb je nog oud-politieman Ton, die in elke boom klimt die ook maar dik genoeg is. Maar ook mee op deze reis blijkt een delegatie nuchtere groenmedewerkers uit Rotterdam. Ze bekijken de bomen vakmatig. Jeroen blijkt namelijk ook veel technische bomenkennis te hebben. De eerste dag hoor ik ze eindelijk praten over diameters en jaarringen, snoeien en herstel. “Ik hoef dit allemaal niet te weten om ervan te kunnen genieten,” moppert Ton bij het zoveelste gesprek, en hij loopt alvast door. Als we bij een wintereik aankomen, van ruim vijfhonderd jaar, klimt hij op een tak en gaat languit liggen. Zo met z’n ogen gesloten lijkt hij te worden gedragen door de boom. Barbara en Alex blijken in de boom te zijn gekropen. Oude bomen worden hol, en deze boom heeft van binnen een ruimte als een klein schuurtje. Als Jeroen aankomt met de rest van de groep, raadt hij ons aan om met dichte ogen bij de boom te zitten. Om een moment van verstillings te zoeken. De jongste van de Rotterdammers kijkt toe. “Wil je er niet even onder zitten?” vraag ik. Hij schudt zijn hoofd. “Ik houd liever een beetje afstand,” zegt hij. Ik voel me lichtelijk verscheurd

‘Ik noem een boom ook wel onze navelstreng met de aarde’

>

door deze twee manieren van bomen observeren. Ik vraag me af hoe het Jeroen gaat lukken om tijdens deze reis de twee groepen te verenigen.

‘Een boom laat bij uitstek zien dat je er na een crisis sterker uit kunt komen’

Vriendelijke wezens

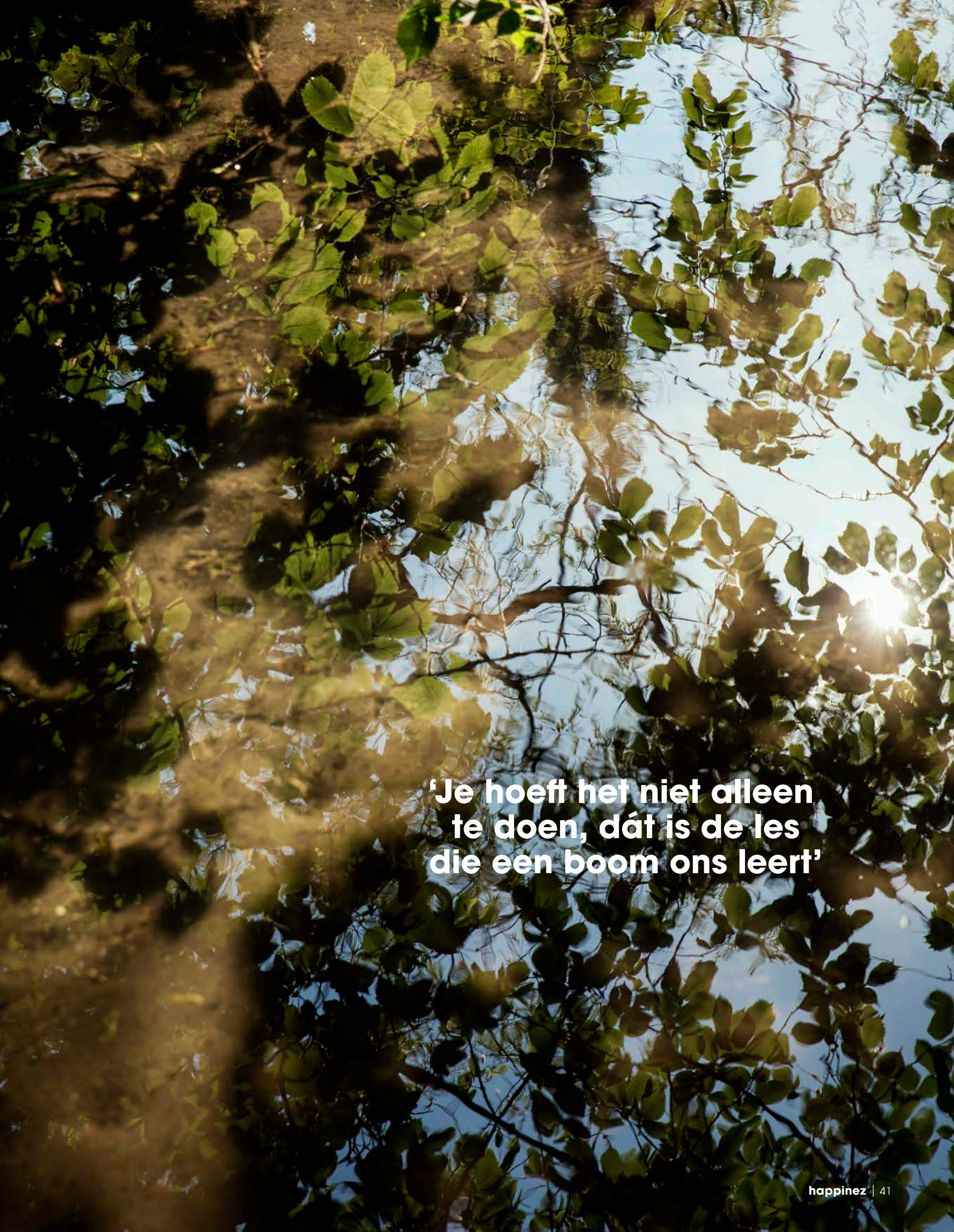
Ton voelt zich heerlijk na zijn moment in de boom. Hij ervaarde weer de vriendschap die hij als kind ook altijd voelde bij bomen. Ze waren thuis arm, maar zo hoog in de boom had hij alles wat hij nodig had, vertelt hij. Dat mensen hem een bomenknuffelaar noemen, daar heeft hij lak aan. Bomen zijn vrienden voor hem. Zo ervaart Jeroen dat ook, vertelt hij als we verder lopen. Ook voor hem waren bomen een veilige plek in zijn jeugd. Hij groeide op in een heftige thuissituatie, maar buiten was het goed.

“De oude bomen gaven me de geborgenheid die ik thuis miste.” Hij vertelt over een gesprek met een van de broeders van het klooster waar we logeren. De broeder had hem op een ochtend gevraagd: “*Why always trees, my son?*” De andere groepen in het klooster komen doorgaans om de pittoreske dorpjes te bezoeken. Jeroen had even nagedacht en geantwoord: “Omdat de schepper, God noemen jullie hem, met bomen de vriendelijkste wezens op aarde heeft gecreëerd. Ze geven ons zuurstof, onderdak, schaduw en bescherming. Dus de vraag is eigenlijk: *why not trees?*”

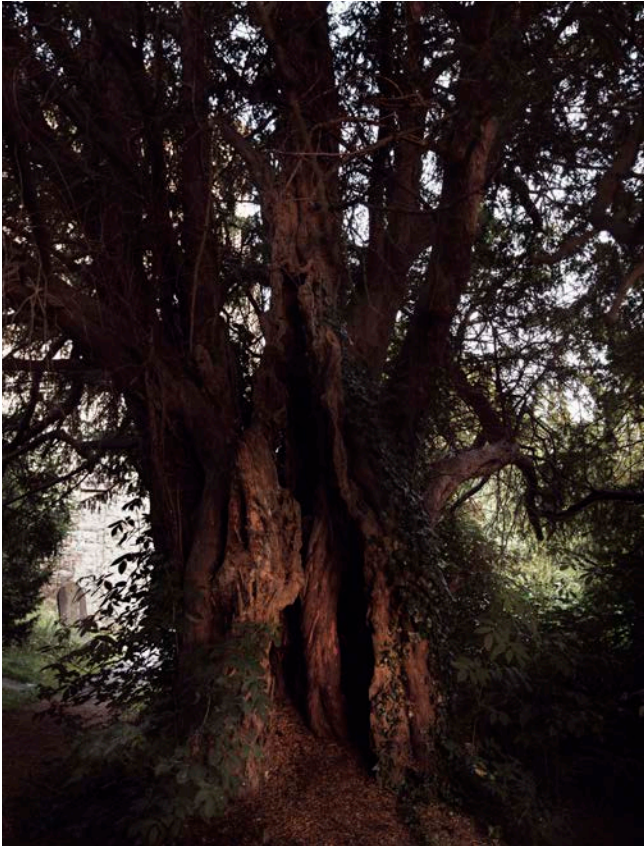
Toch kan de sterke band tussen bomen en mensen niet helemaal vreemd zijn voor de broeders. Dit klooster is zelfs gebouwd op de plek waar een kluizenaar in een holle boom woonde. In de binnentuin van het klooster staan een aantal indrukwekkende exemplaren van honderden jaren oud. En op de begraafplaatsen van de kerken die we bezoeken, vinden we bewijzen van de vroegere verering van bomen. Jeroen: “Niet voor niets zijn veel kerken gebouwd bij een oude boom. De boom was vaak al een plek waar mensen samenkwamen.” Dat Kelten, Germanen en zoveel meer volken bomen vereren, is volgens hem geen toeval. Jeroen: “Ik noem een boom ook wel onze navelstreng met de aarde. Bomen geven je rust, geborgenheid en helderheid. Ga maar eens een tijdje in stilte onder een wintereik zitten. Dat doet iets met je.” Toch gek eigenlijk, hoe snel we vergeten zijn wat bomen ooit voor ons betekenden, bedenk ik me.

Vallende tak

Zonlicht dwarrelt door het bladerdek. Het is een stikhete dag, maar in het bos is het koel. We staan stil bij een enorme boom waarvan de afhangende takken rondom de grond raken, als een octopus. De takken hebben weer nieuwe wortels gemaakt, en zijn weer nieuwe bomen geworden. Feitelijk is het maar een enkele boom die wel een halve hectare aan grond beslaat. Bomen opereren als de vingers aan één hand, legt Jeroen ons uit. Ook als ze niet zo letterlijk uit één boom ontsprongen zijn, maken bomen ondergronds en bovengronds contact. Met die gedachte in mijn hoofd kijk ik die dag om me heen. Ik zie bomen op de rand van een klif die elkaar vasthouden met wortels, ik zie bomen die elkaar lijken te omhelzen, bomen die lijken te dansen. Vroeger dacht men dat bomen en planten vooral bezig waren met een strijd om zonlicht. Inmiddels is er steeds meer bewijs dat samenwerkingen net zo gebruikelijk zijn. De Canadese boscoloog Suzanne Simard schudde de boswereld op met haar onderzoek over de communicatie van bomen onderling via schimmelnetwerken. Zij stelt zelfs dat bomen moedergevoelens kunnen hebben. In klassiek beheer wordt die theorie afgedaan als romantische onzin, nog niet genoeg bewezen. Maar Jeroen sluit het niet uit. “Bomen bestaan al 400 miljoen jaar en zijn een ontzettend succesvolle soort. We weten nog >

A photograph of a pond with trees reflected in the water. The scene is captured from a low angle, looking up at the water and the surrounding foliage. The water is calm, creating clear reflections of the trees and the sky. The sun is visible in the upper right corner, creating a bright glow and lens flare. The overall atmosphere is peaceful and natural.

**‘Je hoeft het niet alleen
te doen, dát is de les
die een boom ons leert’**

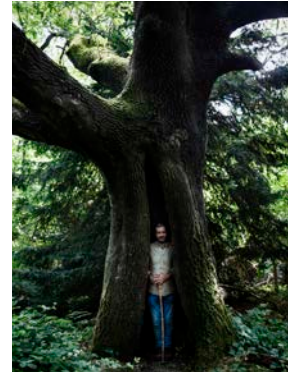
maar een fractie van wat er te weten valt. Ik heb in de dertig jaar dat ik bomen bestuurder dingen gezien die zo bijzonder zijn, dat ik niets meer uitsluit." Hij vertelt over zijn leermeester Dusty Miller, een Engelse sjamaan voor wie het bewustzijn van bomen een feit was. Jeroen: "Toen Dusty mij voor het eerst 'zijn' bos liet zien, zei hij: *'The trees are angry at people.'*" De weg door het bos was al voor de zoveelste keer verlegd, en steeds was er weer een stukje bos gesneuveld. Volgens Miller gooiden de bomen daarom uit kwaadheid takken naar auto's. Jeroen: "Ik dacht eerst dat hij een grapje maakte, maar hij was bloedserieus. En verdomd: op het moment dat ik daar met hem reed, kreeg ik ook een tak tegen mijn voorruit."

Burn-outboom

In het landschap van Zuid-Engeland is het niet moeilijk bomen als wezens te zien. We zien een boom die sprekend lijkt op de pratende boom uit de Efteling, bomen die lijken op oude mannetjes met forse neuzen. Dat hier zo veel grote oude bomen staan, heeft volgens Jeroen drie hoofdredenen: betere bodem, meer ruimte en een conservatievere cultuur. Engelsen houden dingen graag bij het oude. Als een boom zo oud is dat er takken af beginnen te vallen, als de bliksem erin is geslagen of de boom is omgewaaid, wordt er hoogstens een hekje omheen gezet. Een ongeval door een ongesnoeide boom noemen de Engelsen *an act of God*. Het mooie is dat bomen dan nog jaren door blijven leven. Een boom is eigenlijk niet klein te krijgen. En juist daarom kunnen ze zo'n bron van inspiratie zijn voor mensen, zegt Jeroen. "Alle processen die mensen tegenkomen, zie je ook terug bij bomen. Het verschil is dat een boom niet weg kan lopen. Een boom laat bij uitstek zien dat je er na een crisis sterker uit kunt komen." Hij wijst naar een boom met dode takken boven in de kroon, maar met jonge takken en fris jong blad dicht bij de stam. "Zie je dat? Ik noem dat ook wel een boom met een burn-out. Als een boom zijn takenpakket niet meer kan onderhouden, bijvoorbeeld doordat er minder water is, maakt hij een nieuwe kleinere kroon. De oude takken laat hij gewoon los. En het mooie is: daarna is de boom ook beter bestand tegen rukwinden. Hier zitten zo veel lessen in voor mensen. Belangrijk is ook om je te realiseren dat als een boom vlak naast een andere boom staat, ze samen één kroon maken. Ook voor mensen geldt: je hoeft het niet alleen te doen."

Oude wijsheid

We lopen over een van de oudste pelgrimsroutes van Engeland. We nemen een afslag en komen bij een stukje dat steil omhoog loopt. Er staan hier alleen maar taxussen, een soort naaldboom die ik in Nederland alleen als haag ken. Dit is al eeuwenlang bos. Van het hout van deze bomen werden vroeger bogen gesneden. Van de hazelaars aan de rand van het bos werden pijlen gemaakt. Een krijgersbos, dus. Maar in de Keltische mythologie was de Taxus vooral een levensboom. De Engelse naam is Yew tree, maar er zijn geschriften gevonden dat de boom oorspronkelijk zelfs You tree werd genoemd: jij-boom. Het was een oud gebruik om deze boom te raadplegen bij levensvragen, vertelt Jeroen. "Dus als je nog met iets worstelt, stel ik voor dat je met die vraag even onder een van deze bomen gaat zitten." We waaieren uit over dit magische stukje bos en zoeken ieder onze eigen boom. Liggende, kromme, uitwaaierende bomen, zonder onderbegroeiing. De naalden van de boom zijn giftig voor mens en dier. Toch voel ik, als ik ga zitten, alleen maar vriendelijkheid. Deze bomen kunnen bizar hoge leeftijden bereiken. De taxus bouwt zichzelf namelijk steeds opnieuw op, uit het hart van de boom >

Over Jeroen Heindijk

Jeroen Heindijk begon met het geven van bostochten om de natuur te beschermen. "In plaats van boos te worden als er weer een boom werd omgehakt, wil ik mensen laten zien hoe intelligent en mooi bomen zijn, en hoe ze een spiegel voor ons kunnen zijn." Inmiddels nam hij al tienduizend mensen op sleeptouw, van bomenleken tot professionals. Hij was nauw betrokken bij de oprichting van Natuurwijs, een natuureducatieprogramma voor kinderen. In de herfst zal zijn eerste boek, 'Onder de bomen', verschijnen bij uitgeverij Christoffor. Om bomen in Nederland beter te kunnen beschermen, liet hij de app *bomenopdekaart.nl* bouwen, waar iedereen bomen 'op de kaart' kan zetten. Kijk voor cursussen en Engelandreizen op bostochten.nl

A photograph of a person with short blonde hair, wearing a light-colored sweater and blue jeans, standing inside a large, hollowed-out tree trunk. The person is looking upwards, touching the inner surface of the wood. The wood is weathered and shows various textures and colors, from dark brown to light grey. The scene is dimly lit, with light coming from the opening of the tree trunk.

**‘Als je met iets worstelt,
stel je vraag dan aan een
boom op leeftijd’**

ontstaan steeds weer nieuwe wortels. Ik kies een boom aan de rand en doe mijn ogen dicht. Ik heb geen levensvraag, maar ik moet denken aan een appje dat ik deze ochtend van mijn nicht kreeg. Haar dochter is genezen verklaard van leukemie en mag de bel luiden in het Máxima Centrum. Of ik daar bij wil zijn. Net als de boom heeft mijn nichtje zichzelf van binnenuit opnieuw opgebouwd, schiet het door me heen. In een opwelling stop ik een takje van de boom in mijn zak om aan haar te geven. Als ik weer opsta, zie ik een eekhoorn wegschieten. Tranen staan in mijn ogen, al weet ik niet precies waarom.

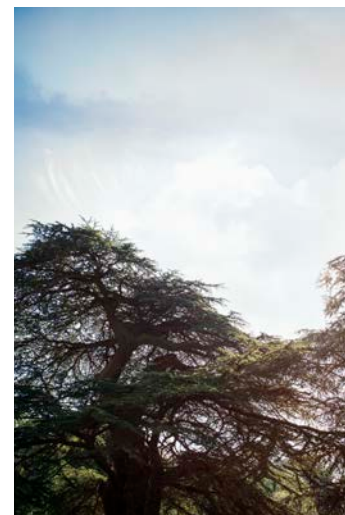
Namens de boom

Als ik me even later weer bij de groep aansluit, zie ik dat ik niet de enige ben met vochtige ogen. Ton heeft weer in een boom gezeten en schiet vol als hij vertelt wat dat met hem deed. Ik merk dat ik stiekem naar de bomenmannen uit Rotterdam zit te kijken. Vinden zij dit stom? Maar zij blijken ook geraakt te zijn, ieder op een andere manier. De verhalen komen los. Over hoe een van hen een ernstig auto-ongeluk heeft gehad, maar net als een omgevallen boom weer is opgekrabbeld ("Misschien met wat wortels minder, maar ik ben er nog"). Als we teruglopen komt een van hen, Ronald, naast me lopen. "Jij dacht dat wij dit niks vonden, hé?" zegt hij lachend. Hij vertelt dat hij zijn carrière begon uit passie voor bomen, maar hoe het in deze wereld *not done* is om te emotioneel te doen over bomen. "En dus sluit je dat af." Maar inmiddels doet hij er niet meer geheimzinnig over. "Het is je amygdala, zoek maar op", zegt hij. "In je hersenen wordt een angststofje aangemaakt als we iets niet kunnen bevatten. Daarom wuiven we dingen liever weg. Maar dat doe ik niet meer. Dat je iets voelt bij bomen zoals deze, dat valt niet te ontkennen." Na dertig jaar in het vak zag hij op een gegeven moment een item over zichzelf op TV Rijnmond. Ineens viel hem op dat hij bij elk interview zijn hand op een boomstam houdt. "Ik dacht: waarom doe ik dat toch steeds? Maar ineens realiseerde ik me: ik spreek namens de boom. Omdat hij zelf niet kan spreken."

Zelfhelend vermogen

Het is de laatste dag en we lopen met de groep door een veld met wuivend reukgras. Her en der verspreid over het landgoed staan enorme kastanjabomen. Op de lage takken staan geitjes te herkauwen, een hertje huppelt bij ons vandaan. Het lijkt wel de setting van een film. Ik loop naast Jan, die als boominspecteur bijna met pensioen gaat. Vol passie vertelt hij over het zelfhelend vermogen van bomen, hoe ze zichzelf steeds weer oplappen.

In de verte zien we Barbara met haar ogen dicht tegen een stam staan. Anders dan de eerste dag, ben ik niet meer bezig met wat de boomtechnicus hiervan vindt. De groep is allang samengesmolten. Als we langs een taxus lopen waar de bliksem is ingeslagen, maar die toch weer nieuw groen heeft aangemaakt, laat ik aan Jan het takje zien dat ik heb meegenomen voor mijn nichtje, als symbool voor haar herstel. Hij kijkt me verbaasd aan. "Weet je waar taxushout voor wordt gebruikt?" Ik schud mijn hoofd. "Taxushout wordt gebruikt om chemotherapie van te maken!" Niet alleen staat de boom symbolisch voor haar wederopbouw, de taxus heeft letterlijk mijn nichtjes leven gered. Beduusd loop ik door. De magie die ik zocht, heb ik teruggevonden. Naast Jan loop ik verder. We zijn allebei stil. In de verte zie ik ons busje staan voor de terugweg, maar dan bedenk ik me opeens iets. Ik draai me om en loop terug naar de taxus. Met mijn hoofd leun ik tegen de stam. Een diep gevoel van liefde voor deze boom overspoelt me. "Dank je wel," zeg ik hardop. 🌿

**‘Bomen geven
je rust,
geborgenheid
en helderheid’**